

Determinant:

toți

$$\begin{bmatrix} +A \\ _ [+def]N/D \\ +number: pl \\ +gender: masc \\ uQ \end{bmatrix}$$

toate

$$\begin{bmatrix} +A \\ _ [+def]N/D \\ +number: pl \\ +gender: fem \\ uQ \end{bmatrix}$$

Text explicativ:

Determinantul universal colectiv **toți**: la nivel sintactic, **toți** este un adjectiv cuantificational care se ridică din domeniul grupului substantival lexical pentru a-si satisface proprietatile cuantificationale. Din punct de vedere semantic, **toți** este mai degrabă un maximizator semantic, și nu un cuantificator.

Determinant:

-(u)l

$$\begin{bmatrix} +D \\ +N \\ N_ \\ +gender: masc \\ +number: sing \\ i\varphi \\ u + def \end{bmatrix}$$

-a

$$\begin{bmatrix} +D \\ +N \\ N_ \\ +gender: fem \\ +number: sing \\ i\varphi \\ u + def \end{bmatrix}$$

-i

$$\begin{bmatrix} +D \\ +N \\ N_ \\ +gender: masc \\ +number: pl \\ i\varphi \\ u + def \end{bmatrix}$$

-le

$$\left[\begin{array}{c} +D \\ +N \\ N_ \\ +gender: fem \\ +number: pl \\ i\varphi \\ u + def \end{array} \right]$$

Text explicativ:

–(u)l: sufix (si nu clitic de pozitia a doua). In romana moderna constituentul cu articol hotarat (un constituent +N) ocupa obligatoriu prima pozitie a grupului nominal (cuvintele ticaloase). In limba veche constituentul definit putea ocupa pozitia a doua a grupului nominal (ticaloase cuvintele). Temele substantivale ale limbii romane sunt specificate +/-udef. Trasatura de definitudine este exprimata morfosintactic pe substantiv, dar este interpretabila sub D; in acest caz, D este marcat *idef*. Are loc o relatie de acord intre determinant si substantivul articulat intr-o configuratie foarte locala : D[*idef*]...NP u+Def. Constituentul care poarta definitudinea trebuie sa se afle in specificatorul aflat imediat sub determinant. Prin faptul ca temele nominale sunt marcate pentru definitudine, limba romana este o limba marcata pozitiv pentru parametrul definitudinii, un nano-parametru propus de Danon 2010 pentru limbile semite.

Caracteristic pentru romana este faptul ca definitudinea este o trasatura morfosintactica si nu doar o trasatura semantica. Ca atare, limba romana posedea acord in definitudine intre substantiv si adjectiv, chiar daca in etapa actuala a limbii, definitudinea se realizeaza fonologic o singura data, pe primul termen al grupului nominal. Exista insa structuri unde repetarea definitudinii, o dovada calara a acordului in definitudine, este obligatorie : *saracul fratele meu, bietul copilul ala*. Prin urmare, si adjectivele sunt potential marcate u+Def, aceasta trasatura reprezentand insa o trasatura de acord dobandita in cadrul derivarii sintactice.

O a doua dovada a caracterului sintactic al definitudinii in limba romana este existenta unui articol expletiv la numele proprii. Articolul expletiv are o distributie specifica. Este probabil ca sintacticizarea definitudinii este legata de faptul ca flexiunea cazuala in cazul limbii romane se realizeaza numai pe determinant, la substantivele masculine (*copil, copil+ului*) sau si pe tema si pe determinant la substantivele feminine (*fata, fete+i*).

Determinant:

cel₁ (articol hotarat):

$$\left[\begin{array}{c} +D \\ +_QP \\ +gender: masc \\ +number: sing \\ u\varphi \\ u + def \end{array} \right]$$

cei₁ (articol hotarat):

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_QP \\ +gender: masc \\ +number: pl \\ u\varphi \\ u + def \end{bmatrix}$$

cea₁ (articol hotarat):

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_QP \\ +gender: fem \\ +number: sing \\ u\varphi \\ u + def \end{bmatrix}$$

cele₁ (articol hotarat):

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_QP \\ +gender: fem \\ +number: pl \\ u\varphi \\ u + def \end{bmatrix}$$

cel₂ (articol adjectival):

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_QP[+focus] \\ +EPP \\ +gender: masc \\ +number: sing \\ u\varphi \\ u + def \end{bmatrix}$$

cei₂ (articol adjectival):

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_QP[+focus] \\ +EPP \\ +gender: masc \\ +number: pl \\ u\varphi \\ u + def \end{bmatrix}$$

cea₂ (articol adjectival):

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_QP[+focus] \\ +EPP \\ +gender: fem \\ +number: sing \\ u\varphi \\ u + def \end{bmatrix}$$

cele₂ (articol adjectival):

$$\left[\begin{array}{c} +D \\ +_QP[+focus] \\ +EPP \\ +gender: fem \\ +number: pl \\ u\varphi \\ u + def \end{array} \right]$$

Text explicativ:

cel este al doilea articol definit al limbii romane, avand insa inca doua folosiri importante : cea de articol adjectival si cea de centru in constructii eliptice. Rezultatul important pe care l-am stabilit este ca cel are o proprietate selectionala stabila in toate aceste ocurente, si anume trasatura [$_+QP$]. Aceasta trasatura se manifesta in moduri putin diferite, in cele trei folosiri mentionate mai sus.

Trasatura de cuantificare il deosebeste pe cel de $-(u)l$, asigurand distributia complementara a celor doua articole. Articolul enclitic selecteaza constituenți nominali (substantive si adjective), iar articolul cel selecteaza grupuri de cunatificare (cardinale, numerale, cuantificatori de grad). *Cel* nu poate aparea cu elemente $+N$ cand este articol hotarat, spre deosebire de articol adjectival sau centru al elipsei. (*cel creion). Studiul diacronic a demonstrat ca folosirea lui cel ca articol hotarat este legata de constrangerea de localitate a valorizarii trasaturii de definitudine. Cardinalul insusi nu poate purta articolul enclitic pentru ca nu este φ -complet, iar prezenta unui cardinal deasupra substantivului definit blocheaza valorizarea definitudinii intr-o structura de tip Determinant [αDef]+Cardinal+Substantiv [$+Def$]. Intrucat trasatura de definitudine nu poate ajunge la determinant, articolul enclitic este exclus, si determinantul isi realizeaza trasatura de definitudine prin cel : [$[_{Det} [cel [+Def]]]+Card+Subst$].

Structura cu articol adjectival este o structura de periferie, *cel* fiind urmat de un modificador (grup adjectival, grup prepositional, grup de cuantificare) care este obligatoriu focalizat. In acelasi timp, constructia cu articol adjectival este dublu definita, fiind alcatuita din substantiv cu articol enclitic obligatoriu cel+Grup modificador focalizat. In analiza noastra, substantivul cu articol enclitic ocupa ca de obicei pozitia de determinant, iar focusul este o proiectie cuantificationala, deasupra substantivului articulat. *Cel* este inserat pentru a 'inchide' grupul si pentru a-l caracteriza drep DP (grup determinativ). Cel adjectival are o trasatura tare (EPP) care atrage substantivul articulat in specificatorul lui cel.

De retinut este faptul ca articolul adjectival cel este urmat obligatoriu (selecteaza) grupul focus contrastiv, care este un grup cuantificational.

$$[_{DP} [NP [+def] [_{D[EPP]} cel] [_{QP[+focus]} AP [_{DP} NP[-def] \dots]]$$

marul cel rosu

Structurile de elipsa, cu o distributie extinsa in limba romana, sunt tot structure focalizate. S-a demonstrat pentru alte limbi, ca si pentru limba romana, ca elemental ramas in urma elidarii contine informatie noua, contrastiva, adica este un constituent focalizat, ca si in structura de mai sus.

Determinant:

acest

+D
 [+X0]
 [+Def]
 +gender: masc
 +number: sing
 $u\varphi$
 [+__NP[-def]]
 [+Deixis, +Proximitate]
 [+Contrastiv (Locatie)]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

acesti

+D
 [+X0]
 [+Def]
 +gender: masc
 +number: pl
 $u\varphi$
 [+__NP[-def]]
 [+Deixis, +Proximitate]
 [+Contrastiv (Locatie)]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

această

+D
 [+X0]
 [+Def]
 +gender: fem
 +number: sing
 $u\varphi$
 [+__NP[-def]]
 [+Deixis, +Proximitate]
 [+Contrastiv (Locatie)]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

aceste

+D
 [+X0]
 [+Def]
 +gender: fem
 +number: pl
uφ
 [+__NP[-def]]
 [+Deixis, +Proximate]
 [+Contrastiv (Locatie)]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

acel

+D
 [+X0]
 [+Def]
 +gender: masc
 +number: sing
uφ
 [+__NP[-def]]
 [+Deixis, -Proximate]
 [+Contrastiv (Locatie)]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

acei

+D
 [+X0]
 [+Def]
 +gender: masc
 +number: pl
uφ
 [+__NP[-def]]
 [+Deixis, -Proximate]
 [+Contrastiv (Locatie)]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

acea

+D
 [+X0]
 [+Def]
 +gender: fem
 +number: sing
uφ
 [+__NP[-def]]
 [+Deixis, -Proximate]
 [+Contrastiv (Locatie)]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

acele

+D
 [+X0]
 [+Def]
 +gender: fem
 +number: pl
uφ
 [+__NP[-def]]
 [+Deixis, -Proximate]
 [+Contrastiv (Locatie)]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

acesta

+D
 [+XP]
 [αDef]
 +gender: masc
 +number: sg
uφ
 [+__NP[+def]]
 [+Deixis, +Proximate]
 [+Contrastiv Locatie]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

aceștia

+D
 [+XP]
 [α Def]
 +gender: masc
 +number: pl
 $u\varphi$
 [+__NP[+def]]
 [+Deixis, +Proximate]
 [+Contrastiv Locatie]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

aceasta

+D
 [+XP]
 [α Def]
 +gender: fem
 +number: sg
 $u\varphi$
 [+__NP[+def]]
 [+Deixis, +Proximate]
 [+Contrastiv Locatie]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

acestea

+D
 [+XP]
 [α Def]
 +gender: fem
 +number: pl
 $u\varphi$
 [+__NP[+def]]
 [+Deixis, +Proximate]
 [+Contrastiv Locatie]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

acela

+D
 [+XP]
 [α Def]
 +gender: masc
 +number: sg
u φ
 [+__NP[+def]]
 [+Deixis, -Proximate]
 [+Contrastiv Locatie]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

aceia

+D
 [+XP]
 [α Def]
 +gender: masc
 +number: pl
u φ
 [+__NP[+def]]
 [+Deixis, -Proximate]
 [+Contrastiv Locatie]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

acea

+D
 [+XP]
 [α Def]
 +gender: fem
 +number: sg
u φ
 [+__NP[+def]]
 [+Deixis, -Proximate]
 [+Contrastiv Locatie]
 ([+Anaforic])
 ([+Cataforic])

acelea

+D
[+XP]
[αDef]
+gender: fem
+number: pl
uφ
[+__NP[+def]]
[+Deixis, -Proximitate]
[+Contrastiv Locatie]
([+Anaforic])
([+Cataforic])

Text explicativ:

Pronume si adjective demonstrative . Din punct de vedere semantic, pronumele si adjectivele demonstrative sunt, ca si articolul hotarat, determinanti tari, referentiali. Diferenta specifica a demonstrativelor in raport cu articolul hotarat este prezenta intotdeauna a unei trasaturi deictice de ancorare in context sau discurs [+Deixis]. In plus, demonstrativul folosit ostensiv ancoreaza spatial referentul in raport cu vorbitor si contextul actului de vorbire. Aceste folosiri ale demonstrativului manifesta asadar o trasatura de [+locatie]. Este caracteristica si aparitie unor grupuri prepozitionale locative care intaresc trasatura de locatie (cartea asta de aici). Localizarea referentului poate fi si textuala, manifestata ca trasatura anaforica sau cataforica. Din punct de vedere semantic, sunt necesare deci urmatoarele trasaturi in descrierea pronumelor demonstrative: [+Def], [+Deixis, ±Proximitate], [+Contrastiv (Locatie)], [+Anaforic], [+Cataforic]. Toate demonstrativele verifica la periferie o trasatura contrastiva emfatica (focus sau topic).

Caracteristica pentru sistemul demonstrativ romanesc este existenta demonstrativelor prenominal sau postnominal *specializate*. Se poate arata ca cele doua demonstrative (neaugumentat/augumentat) acest/acesta dau *acel/acela* difera in mult mai multe privinte decat pozitia in raport cu centrul nominal.

Demonstrativele neaugumentate acest/acel sunt din punct de vedere sintactic centre (categoria X⁰) si nu sintagme (categoria XP), ceea ce explica de ce nu pot fi folosite ca pronume, ci doar ca determinanti (*acest creion/ *acest*). *Acest/acel* acopera intreaga distributie a celor doua articole hotarate *-(u)l* si *cel*, fiind compatibili cu constituinti nominale si cuantificationali. Nu exista nici un fel de restrictii asupra complementelor selectate de *acest/acel*, cu exceptia faptului, deja mentionat, ca acest/acel apar numai cu grupuri nominale lexicale, nu si cu nume vide. Am desprins astfel trasaturile [+X⁰], [+__NP(lexical)]. Demonstrativul antepus apartine mai ales limbii scrise si este rareori folosit cu valoare deictic locativa. Cand este interpretat deictic locativ *acest/acel* este obligatoriu accentuat contrastiv.

Demonstrativele augumentate *acesta/acela* au proprietati sintactice foarte diferite. In primul rand, augumentarea morfologica (prin vocala -a sau prin mijloace morfologice interne ca in *acea/aceea*) a fost privita ca incorporarea a unui element locativ (cum ar fi adverbul latinesc *illac*). Din punct de vedere al structurii interne, demonstrativele augumentate sunt sintagme (categoria XP) si se deplaseaza ca sintagme, ceea ce creaza probleme de localitate. Dam un singur exemplu: deplasarea demonstrativelor catre pozitia de focus, unde se verifica trasatura deictica si de localitate, este blocata de adjectivele prenominal. Comparati *acest fost ministru / * ministru acest fost*. Interesant este si raspunsul la intrebarea de ce demonstrativele augumentate apar numai precedate de substantiv articulat enclitic (definit). Cu alte cuvinte, spre deosebire de demonstrativul neaugumentat, demonstrativul augumentat selecteaza un grup nominal definit: [+__NP[+def]]. Examinand date de istoria limbii, devine plauzibila supozitia ca demonstrativul postpus a fost asimilat cu adjectivele postpuse, care sunt intotdeauna nondefinite (**trandafir frumosul*). Prezenta substantivului articulat confera caracter definit grupului si satisface cerinta sintactica caracteristica grupului nominal romanesc: constituentul definit ocupa obligatoriu prima pozitie a grupului.

Determinant:

eu

$$\left[\begin{array}{c} +N \\ +D \\ +u + def \\ +pers: 1st person \\ +number: sg \\ u\varphi \\ +clasificator \end{array} \right]$$

tu

$$\left[\begin{array}{c} +N \\ +D \\ +u + def \\ +pers: 2nd person \\ +number: sg \\ u\varphi \\ +clasificator \end{array} \right]$$

el

$$\left[\begin{array}{c} +N \\ +D \\ +u + def \\ +pers: 3rd person \\ +gender: masc \\ +number: sing \\ u\varphi \\ +clasificator \end{array} \right]$$

ea

$$\left[\begin{array}{c} +N \\ +D \\ +u + def \\ +pers: 3rd person \\ +gender: fem \\ +number: sing \\ u\varphi \\ +clasificator \end{array} \right]$$

noi

$$\left[\begin{array}{c} +N \\ +D \\ +u + def \\ +pers: 1st person \\ +number: pl \\ u\varphi \\ +clasificator \end{array} \right]$$

voi

$$\begin{bmatrix} +N \\ +D \\ +u + \text{def} \\ +\text{pers: 2nd person} \\ +\text{number: pl} \\ u\varphi \\ +\text{clasificator} \end{bmatrix}$$

ei

$$\begin{bmatrix} +N \\ +D \\ +u + \text{def} \\ +\text{pers: 3rd person} \\ \text{gender: masc} \\ +\text{number: pl} \\ u\varphi \\ +\text{clasificator} \end{bmatrix}$$

ele

$$\begin{bmatrix} +N \\ +D \\ +u + \text{def} \\ +\text{pers: 3rd person} \\ \text{gender: fem} \\ +\text{number: pl} \\ u\varphi \\ +\text{clasificator} \end{bmatrix}$$

m-

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_DP \\ +u + \text{def} \\ +\text{pers: 1st person} \\ +\text{number: sing} \\ u\varphi \end{bmatrix}$$

te-

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_DP \\ +u + \text{def} \\ +\text{pers: 2nd person} \\ +\text{number: sing} \\ u\varphi \end{bmatrix}$$

l-

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_DP \\ +u + def \\ +pers: 3rd person \\ +gender: masc \\ +number: sing \\ u\varphi \end{bmatrix}$$

-o

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_DP \\ +u + def \\ +pers: 3rd person \\ +gender: fem \\ +number: sing \\ u\varphi \end{bmatrix}$$

ne-

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_DP \\ +u + def \\ +pers: 1st person \\ +number: pl \\ u\varphi \end{bmatrix}$$

v-

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_DP \\ +u + def \\ +pers: 2rd person \\ +number: pl \\ u\varphi \end{bmatrix}$$

i-

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_DP \\ +u + def \\ +pers: 3rd person \\ +gender: masc \\ +number: pl \\ u\varphi \end{bmatrix}$$

le-

$$\begin{bmatrix} +D \\ +_DP \\ +u + def \\ +pers: 3rd person \\ +gender: fem \\ +number: pl \\ u\varphi \end{bmatrix}$$

Text explicativ:

Pronumele personale, ca de pilda *noi* sunt definite, au trasaturi φ si trasatura de clasificator. Pronumele clitice se deosebesc de formele tari pronominale prin trasatura sintactiva $+X^0$, si in limba romana prin aparitia in constructia clitic doubling (,*l-am vazut pe Ion*'). Am interpretat aceasta structura dupa modelul grup determinativ extins in care cliticul selecteaza grupul definit care il dubleaza.

Determinant:

nume propriu
[+N
+pers
+u + def
+clasificator]

Text explicativ:

Numele proprii, ca de pilda *Ion*, sunt definite si au trasatura de clasificator.
